

Vyšší odborná škola publicistiky, Praha

Česká veřejnost a její přístup k volbám

Josef Mašek

Kontakt: josef@jmasek.com, 602 489 538

I. ročník VOŠP, Sociologie

Přednášející: PhDr. MgrTh. Jiří Vymazal, CSc.

3.1.2005, Praha

Úvod

Zvolené téma Česká veřejnost a její přístup k volbám jsem si vybral v ještě doznívající atmosféře listopadových krajských a senátních voleb. Chtěl jsem se dozvědět více o tehdy v médiích tolik diskutovaném tématu – postoji českých voličů.

Práce je dle zadání sestavena ze tří základních částí. V první se soustředím na stať Blanky

Řehákové *Předčasné volby 1998: Volební chování různých skupin voličů* uveřejněné v Sociologickém časopise. Další část práce obsahuje krátké anotace dalších knih a textů. Závěrečná část práce v bodech nastiňuje teze možné práce na vybrané téma.

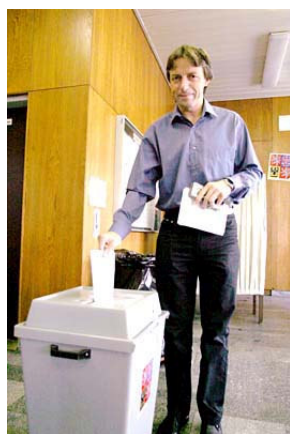
Rozbor stati

Řeháková Blanka: Předčasné volby 1998: Volební chování různých skupin voličů. Sociologický časopis, 1999, roč. 35, str. 311-334.

Autorka textu Blanka Řeháková je vědeckou pracovnící Sociologického ústavu Akademie věd České republiky. Ve své vědecké činnosti se vedle problematiky příjmových nerovností soustředí právě na proměny vztahu mezi sociální třídou a volebním chováním.

Abstrakt: Stať se zaměřuje na volební chování nejrozličnějších sociálních a demografických skupin v předčasných volbách v roce 1998. Na základě výsledků předvolebních průzkumů v letech 1996 a 1998 porovnává voliče pravice a levice. Druhotně pak pojednává o voličích stran tzv. levého křídla (ČSSD a KSČM) a následně je porovnává s voliči středo-pravého křídla (ODS, US, KDU-ČSL). Na závěr se stať zaměřuje na změny vycházející z výsledků voleb v roce 1996 a studie změn voličů levice a pravice. Porovnává nejrozličnější skupiny v řadách voličů ČSSD a ODS.

Úvod stati se vrací do roku 1996 a ve stručnosti rozebírá výsledky tehdejších voleb. Nečekaně velký úspěch ČSSD tehdy znamenal politický pat. Voliči od pravicových stran přešli více doleva. Mezi stranami tehdejší vládní koalice byl navíc zaznamenán posun sympatií některých občanů od ODS ke KDU-ČSL.

Další odstavce popisují povolební vývoj, který později přivedl politickou scénu až k předčasným volbám. Boj pravice s levicí nebyl v té době jediným. Velké spory vřely rovněž uvnitř vládní koalice. Problémy s financováním téměř všech parlamentních stran a stále se zhoršující ekonomická situace zapříčinila nespokojenost značné části voličské základny. Volební preference pravicové ODS klesaly (Dle odpovědí na otázku: Koho byste volil(a), kdyby byly příští týden volby) a naopak levicová ČSSD si s každým novým průzkumem veřejného mínění polepšovala. Zajímavostí může být, že zatímco mezi preferencemi ODS a ČSSD bylo znatelné „přelévání“ hlasů, volební preference KDU-ČSL a ODA se vyvíjely zcela

samostatně, převážně pouze v přímé závislosti na aktuálních kauzách a postojích těchto dvou stran.

Ve chvíli, kdy spory uvnitř vládnoucí koalice vyvrcholily proslulým „sarajevským atentátem“ a dosavadní členové ODS se rozštěpili na dva proudy (ODS a nově vzniklou stranu Unie Svobody) dospěla politická situace k předčasným volbám. V tomto okamžiku začíná hlavní těžiště textu Blanky Řehákové.

Text si všímá, že výrazný posun „doleva“ se udál v různých úrovních sociálních i demografických skupin. Největší posun byl zaznamenán u starších ročníků s malými příjmy a nižším vzděláním. Autorka připomíná, že toto platilo již při volbách v roce 1996. K dalším zjištěním patří, že naopak skupina voličů mezi 18 – 44 lety s vysokoškolským vzděláním, nebo působícími jako živnostníci a podnikatelé žádný posun nezaznamenala.

Další části textu v přehledném souhrnu porovnávají voliče různých politických stran (voliči ČSSD vs. KSČM, ODS vs. US, KDU-ČSL vs. ODS a US).

V závěru poté dostáváme sumarizaci typických skupin voličů jednotlivých politických stran.

Stát je psána srozumitelným jazykem, kterému bezproblémově porozumí i ti, kteří působí mimo obor.

Anotace dalších titulů

Machonin Pavel: Výzkum postojů obyvatelstva po volbách do krajských zastupitelstev v České republice 2000 (pracovní text – první znění). Sociologický ústav akademie věd ČR. Praha 2000.

Analýza výsledků povolebního výzkumu koncipovaná jako jeden z testů uplatňování různých strategií transformace české společnosti. Přináší relevantní poznatky.

Šubrt Jiří a kolektiv: Kapitoly ze sociologie veřejného mínění. Teorie a výzkum. Karolinum. Praha 1998.

Kniha je souborem odborných textů celé řady autorů. Volebním výzkumům je věnována část Jana Herzmana na stránkách 181 – 196.

Klíma Michal: Volby a politické strany v moderních demokraciích. Radix. Praha 2003.

Autor knihy, profesor přednášející na Vysoké škole ekonomické v Praze, často píše tituly určené studentům politologie a sociologie. Mezi takové patří i tento. Vedle porovnání rozložení hlasů v zemích Evropské unie a dalších popisů chodu různých typů voleb se okrajově zaměřuje i na chování voličů samotných.

Klíma Michal: Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství. Radix. Praha 2001.

Kniha je rozdělena do několika částí – první polovina akcentuje situaci v ČR, druhá pak reformu ve Velké Británii. Klíma ve svém díle příliš nesouhlasí s hledáním ideálního politického systému, který by „překonal rámec zkažené a hříšné společnosti“.

Vlachová Klára, Matějů Petr: Krystalizace politických postojů a politického spektra v České republice. Sociologický časopis, 1998. roč. 34. str. 145-169.

Jak se měnily politické postoje v rozmezí 1991 – 1995. Přesuny voličstva mezi levicí a pravicí.

Vlachová Klára, Matějů Petr: Role politicky relevantních hodnot ve volebním rozhodování v České republice. Sociologický časopis, 1998. roč. 34. str. 171-193.

Odhalení existence hodnotově založených dimenzí: levice-pravice, povinnosti vlády,... Nejvíce relevantních politických postojů se u nás váže právě k dimenzím levice vs. pravice.

Matějů Petr: Volbami se testují ideologie, nikoli vědecké teorie a hypotézy. Sociologický časopis, 1999, roč. 35, str. 463-467.

Jak voliči přijali tzv. opoziční smlouvu?

Machonin Pavel, Gatnar Lumír: Sociologie, volby a naši kritikové. Sociologický časopis, 1999, roč. 35, str. 468-469.

Diskuse k materiálu o vývoji chování v letech 1995 – 1997.

Kostecký Tomáš a Čermák Daniel: Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů. Sociologický časopis, 2004, roč. 40, str. 469-488.

Jsou rozdíly v politických postojích podle regionů? Autorova odpověď v této stati vychází ze 4 výzkumů prováděných v zcela rozdílných regionech ČR.

Osnova práce v bodech (základní teze)

V závěrečné části textu shrnuji základní teze, které vycházejí z již uvedeného výčtu zdrojů. Některé údaje jsou vztaheny k minulým letům (převážně 1997 – 2000) a proto se od dnešní situace pravděpodobně mohou mírně lišit.

- Volební chování (volba) bývá úzce souvislá s aktuální ekonomickou situací, resp. tím jak tuto situaci vnímají sami voliči.
- Krize v bankovním sektoru a narůstající nezaměstnanost dává průchod levicovým směrům.
- Naopak stabilita (cítí-li ji sami občané – voliči) obrací volební preference směrem ke střední až pravicové části politického spektra.

- Tato situace výrazně nastala např. v roce 1997, kdy se postkomunistická transformace dostala do kritického stavu. Dalšímu prohlubování krize zabránilo zastavení „rozevírajících se nůžek“ (údaj k roku 2000)
- Podle očekávaného „významu“ voleb se liší i celkový objem hlasů pro menší (neparlamentní) strany.
- Typický volič pravice (velmi zjednodušeno): vysokoškolák, případně i člověk s nižším dosaženým vzděláním, pokud spadá do kategorie „self-employed“ – tedy živnostník, podnikatel – člověk zaměstnávající sám sebe.
- Typický volič levice (velmi zjednodušeno): Starší ročníky, lidé s nižšími příjmy, s nižším dosaženým vzděláním.
- Typičtí voliči současných parlamentních stran jsou pak tyto:
 - ODS : muž či žena, 18-44 let, větší města, vyšší vzdělání, „self-employed“
 - US : muž či žena, 18-29 let, univerzitní vzdělání.
 - KDU-ČSL : spíše žena, římsko-katolické vyznání, základní vzdělání, menší a malá města a vesnice.
 - ČSSD : 33-59 let, kvalifikovaný pracovník – zaměstnanec, středně velká města.
 - KSČM : Důchodce, nižší dosažené vzdělání, malá města a vesnice.
- Srovnání voličů určitých stejně či podobně politicky orientovaných stran:
 - ČSSD x KSČM : Voliči ČSSD mají vyšší vzdělání, oproti voličům KSČM jsou mladší a z větších měst. U mladších ročníků je ČSSD vnímána jako moderní levicová strana, kdežto KSČM je přisuzováno příliš populismu.
 - ODS x US : Voliči ODS jsou častěji „self-employed“. Voliči US mají častěji univerzitní vzdělání.
 - KDU-ČSL x ODS, US : Lidovecká strana je výrazně atraktivnější pro ženy, občany s římsko-katolickým vyznáním, občany z menších měst než u ODS a US. Voliči KDU-ČSL jsou také častěji starších ročníků.
- Od roku 1998 provází naši politiku „patové situace“ generující neplnohodnotně fungující vlády.
- Chování dle sociální skupiny voličů (nikoli dle sociálních tříd, užívaných v moderní sociologii)
 - Dělníci mají tradičně sklon k levici. Lidé v rutinních nemanuálních profesích směřují ke středu, odborníci preferují pravici.
- Chování dle věku:
 - Preference levice nerostou s věkem, byť by se tak možná nabízelo.
 - Diferenciace chování dle věku je patrnější u žen.
 - Mladí jsou více než staří přitahováni novými politickými stranami.
 - U pravicového voliče nad 59 let často vítězí KDU-ČSL.

- Chování dle pohlaví:
 - Z pravicových voličů dávají ženy KDU-ČSL přednost před ODS a US. U mužů je tomu naopak.
- Chování dle regionu:
 - Řada KSČM – ČSSD – KDU-ČSL – US+ODS je zcela úměrná počtu voličů dle velikosti sídla (od vesnice po velkoměsto).
 - Skladba voličstva se liší i podle regionů, což je dáno demografickou situací i převažujícími způsoby obživy v daných regionech.